

Debutul primului război mondial în Maramureșul din dreapta Tisei (azi Ucraina); Rușii în Slatina-Marmației (3 - 6 octombrie 1914)

Ilie Gherheș

***Motto:** „...Austro-Ungaria era un stat multinațional care se sprijinea pe <<...o armată mergând de soldați, o armată șezândă de funcționari, o armată în genunchi de popi și o armată târătoare de denunțatori>>”. (Zorin Zamfir)*

Încă de la cumpăna secolelor XIX-XX Europa trăia sub amenințarea iminenței unui război. Nori negri se adunau deasupra bătrânului continent, fiind magnetizați de imensa energie de sorginte naționalistă, acumulată mai ales la sfârșitul secolului al XIX lea, secol numit „al naționalităților”, de către savantul german de origine austriacă, Leopold von Ranke. În tabla de valori a umanității își disputau imensul capital de orgolii, state deja angajate militar, politic și strategic, grupate în cele două tabere geo-strategice beligerante: Tripla Alianță (Germania, Austro-Ungaria, Italia, România, Turcia, Bulgaria) - pe de o parte și Antanta (Franța, Marea Britanie, Rusia, Japonia, S.U.A. și Grecia) - pe de altă parte. Nu mai puțin adevărat este și faptul că unele state au ezitat să-și decline opțiunea pentru o tabără sau alta sau chiar să și-o redefinească, funcție desigur a intereselor specifice pe care fiecare le aveau.

În acest climat deosebit de tensionat intervine, la 15/28 iunie 1914 asasinarea, de către un student sârbo-bosniac (Gavrilo Princip), la Sarajevo, a arhiducelui Franz (Francisc) Ferdinand și a soției acestuia; principele fiind moștenitorul prezumtiv al tronului austro-ungar. Îngrozitorul incident istoric avea să devină declanșatorul care a determinat izbucnirea, la 28 iunie 1914 a celui care avea să devină în istoriografie - primul război mondial. Conflictul a început, așadar, prin atacarea Serbiei de către Austro-Ungaria, iar de la acest moment declarațiile de război au curs în funcție de angajamentele politico-militare ale diferiților rivali sau, dimpotrivă, aliați; cert este că bilanțul acestui cumplit experiment istoric, încheiat în 11, a XI, ora 11, a anului 1918 consemna: „Astfel se încheie, după 52 de luni de bătălii cumplite, un conflict ale cărui cauze au fost uitate de toată lumea, dar care se soldează cu distrugerii îngrozitoare: 8 milioane

de morți, 20 milioane de răniți și mutilați, o zdruncinare profundă a edificiului european”.¹

Așa cum se știe, cel de-al treilea comitat al monarhiei bicefale Austro-Ungaria, respectiv Maramureșul, făcea parte din acest monstruos imperiu care conținea aproximativ 11 popoare. În Maramureș, deci, sinistrul măcel a debutat prin ocuparea teritoriului de către armatele țariste, începând cu octombrie 1914) când au reușit să pună pe fugă armata austro-ungară.

Atmosfera halucinantă a acelor zile de mobilizare pentru front de către autoritățile austro-ungare ne-a rămas redată foarte curat de către un român din Apșa de Jos (acum în Ucraina), un om de o probitate morală specială și care, pentru acest comportament s-a impus în conștiința sătenilor ca „Mihai Dan al lui Ileaș, a lui Dumnezeu”. Acest țăran simplu dar cu o instrucție primară de șase clase, care avea să „facă frontul” și care a și participat la Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, avea să consemneze în jurnalul său, de curând publicat, ca atare: „Și cosând mai departe, că aveam și o coasă bună de tot, deodată văd că trece pe drum cantorul Șteț și mă strigă la el, că deși eram eu tânăr de 30 de ani, dar pentru știința și purtarea aleasă ce o am avut, toți cei bătrâni și învățați mă iubeau. Și îmi iau coasa pe umăr și merg la el și-mi zice: <<Ți-oi spune o veste, dar nu prea bună >> și zice <<Ieri l-au omorât pe moștenitorul de tron în Saraievo>> și au fost mare pagubă pentru noi, pentru Români. Și să știi că a fi război; săracii de voi de cei mai tineri>>”.

Protagonistul acestor demne rânduri de jurnal după ce descrie lapidar starea de „jele generală” din satele maramureșene, surprinde apoi momentul anunțului încorporării pentru armată: „În zori de ziuă (1 august 1914 - n.n. I.G.) s-au făcut „Alarm” în sat, s-au strigat la biserici și pe toate ulițele au umblat tisturile (ofițerii, militarii) satului cu boactări (paznici), suflând în corn și au vestit înfricoșat că tot omul care au fost cătană să meargă la Caștelarie că-i <<Bătaie>>.

Îndată ce s-au vestit s-au strâns tot satul la Caștelarie, n-au trebuit lucru nimănu. Eu și care știam citi, citeam rânduiala de la Împărat, scrisă în Românește (s.l.n. I.G.) cu litere mari, roșii, și-i îmbărbătam”.²

Cu multă corectitudine cronicarul nostru descrie apoi faptul că toată lumea și-a dat întâlnire la „crâșmă”, toți cerându-și iertare unul de la altul dacă și-ar fi greșit cândva, fiind cu toți convinși „că nu se vor vedea mai mult”. Apoi continuă observând că „la nimeni nu trebuie nimic”, iar unii își încheiau toate „socotelile cu lumea”: „S-au făcut multe testamenturi. Eu am făcut testament pe averea mea: femeii ½ și Bisericii ½, dar tot să folosească femeia mea până va trăi. Ziua aceasta de mare durere a fost sâmbătă, care sâmbătă nu se va uita în veci”.³

Deruta și îndoiala sporesc tot mai mult în orașul reședință de comitat

1 Bernstein, Serge, Milza, Pierre, *Istoria Europei*, vol. IV, Institutul European, Iași, 1998, p. 336;

2 Dan, Mihai, *Istoria ce am petrecut în crâncenul război*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2008, p. 9;

3 *Ibidem*, p. 11;

Sighet deoarece frontul era destul de aproape, iar în dreptul lunii octombrie eroul nostru cvasianonim notează: „Octombrie 1914. Dar toate trec... și nimic nu-i asigurat, că la 1 oct<ombrie> au venit Rușii în Maramureș, au învins pe ai noștri (pe austro-ungari - n.n. I.G.) și-au trebuit să las Pecul [brutăria]. Apoi un căpitan au ales 10 feciori de încredere și am băgat multe scump<eturi> în o pivniță mare la Cadar [biroul de recrutare], că au fost de încredere că și dacă vor veni rușii nu vor șede mult. Apoi am dus din magazin la gheizăș [tren]: fărină, ovăz, slănină, conzerve și câte toate. Numai n-am dus nici jumătate, că am fugit”.⁴

Acest tablou halucinant surprinde totuși prin credibilitatea ce o inspiră chiar și atunci când exprimă încrederea militarilor armatei austro-ungare că „și dacă vor veni rușii nu vor șede mult”. Și totuși, trufia lor istorică avea să fie zdruncinată deoarece: „În 2/X (1914 - n.n. I.G.), într-o vineri deseară văd că fug trupele noastre, husari, infanterie și trenurile, fug în jos cât pot. Odată comandantul nostru de la Pec dă ordin să fugim unde vom putea.

Au fost învâlmășeală fără capăt, nu încăpeam a fugi carele pe toate ulițele prin Sighet. Și peste oameni treceau, multe spargeri se făceau. Noi am lăsat acolo 700 pite în cuptoare și 3.000 gata coapte și în magazin fărină, conzerve, țiboc [drojdie]. Și cine știe câte scumpeturi au rămas pradă la ruși! Eu acasă n-am putut să fug că n-o fost mod a mere în sus de unde veneau trupele (de ruși - n.n. I.G.), fără în jos”.⁵

Cu același spirit critic și analitic dar deosebit de onest, apșanul nostru istorisitor ne anunță că a ajuns până într-o localitate din Ungaria, iar aici a fost repartizat „socaci la o cuhne”, adică bucătar la o bucătărie de companie (în cazul lui), dar numai pentru două luni.

În tot acest răstimp era înștiințat ce se întâmplase acasă așa că putuse nota: „Rușii au fost în sat la noi, dar cu Românii nu au avut de lucru, numai cu jidani. Oamenii rămași în sat au fugit pe Dobric (un cătun al Apșei de Mijloc atunci, acum localitate de sine stătătoare, tot în Ucraina - n.n. I.G.). Mai multe nu știu spune că n-am văzut ce o fost”.⁶ Și, cu același spirit dezarmant de sincer își începe fila de jurnal pe noiembrie 1914: „Rușii au șezut la noi 3 zile și ai noștri i-au împins, apoi am căpătat cărți [scrisori] de acasă și pocuri[pachete]. Cărțile au fost scrise cu mare jele, că tare mare spaimă au avut de Ruși, deși n-au făcut la nime nimic”.⁷

Părăsind relativ pentru puțin această sursă „autobiografică” dar deosebit de fermecătoare și de ilustrativă din punct de vedere al descrierii stării de fapt a lucrurilor la început primului război mondial în Maramureș ne vor îndrepta, în continuare spre un document de arhivă, descoperit relativ recent într-un fond arhivistic ascuns până de curând. Este vorba despre un raport al preotului greco-

⁴ *Ibidem*, p.12;

⁵ *Ibidem*, p. 13;

⁶ *Ibidem*, p. 13-14;

⁷ *Ibidem*, p. 15;

catolic, Ioan Doroș din Slatina (azi Solotvino, în Ucraina) care descrie exact momentul intrării rușilor în această zonă a Maramureșului Voievodal.

Cucerii poate prea mult de farmecul arhaic al graiului maramureșean de acum un secol am recurs la această redare fidelă a textului, păstrând foarte mult frazarea, precizând că în documentul olograf se observă și mai mult influența paleografiei maghiare, atât în ductusul grafemelor, cât și în punctuație. De asemenea, am mai menționa că atunci când preotul făcea precizarea „ostașii noștri” se referea la oastea austro-ungară. Cu toate acestea, același preot Ioan Doroș îi primește în „ornat bisericesc” pe militarii austro-ungari și se pregătește în același mod festiv să-i întâmpine și pe ruși. Ca un paradox al istoriei până și plebanul romano-catolic Andreiu Boschetti din Sighet, evident preot maghiar i-a primit pe ruși tot în strai festiv bisericesc, dimpreună cu mulțimea maghiară a Sighetului.

Rușii în Slatina Marmației de la 3 - până în 6 octobrie. Sâmbăta - până Marți 1914⁸

La începutul lunii Septembrie 1914 au fost năvălit foarte mulți refugiați din Galiția - firește Ovrei cei mai mulți, în Sziget - capitala Marmației. S-au adăpostit însă - de aceia și în Slatina. Am auzit că între alalți a poposit în Sziget și Episcopul Gr. Cat. din Stanislau carele a și servit una sf. Liturgie în Biserica rutenă.

Războiul deja început în luna August - între Austro-Ungaria și Russia a cășunat mulțimea refugiaților care au făcut și oarecareva scumpete - în de ale traiului - pe la noi. Prea cred cum că acești refugiați din Galiția, se fi dat unele informații despre oastea năvălitoare a Rusiei - spre noi, că aceia executează omoruri, dehonestează verguri și muieri și că fac jafuri și furturi îngrozitoare. Apropierea oastei Rușilor - de noi - cu acești refugiați, a zămislit în poporațiune - ca și între inteligenți una panică - frică - nedescriptibilă, - iar în urmă s-a dezvoltat emigrarea.

Informațiunile ziuoarelor, singuraticilor, ca și faptul că ostășimea dela linie și honvezimea așezată în Sziget - să retrasese - de mult din oraș, ne dădu-se la cunoștință că Rușii deja au intrat în Marmația și că sunt la Frassin - Körösmező, unde nu era ostășime de a noastră, numai niște glotași bătrâni, neapți și puțini pentru a da piept cu Oastea Rușilor!

În zilele din urmă a lunii Septembrie statul a dispus poporațiunei trenuri gratuite tuturor celor ce doresc a emigra! Deci, s-a făcut emigrare foarte mare!

Toți oficianții dela diregătoriile: judecătorii, administrație, oficiile silvanale și salinare, magistratul orășenesc, jandarmeria - s-au refugiat. În 2

⁸ *Ibidem;*

Octobrie s-au refugiat și oficialii poștelor, perceptoratului, ca și cei dela tren - rămânând gara calei ferate goală și deschisă. Tot în 2 Octobrie s-a refugiat și notariul Slatinei, fiind transportată familia lui mai înainte.

Ovreii din Slatina au emigrat mai toți și numai sărăcimea a ramas. - Dintre credincioșii mei - asemenea foarte mulți s-au refugiat, mai ales: muierile cu pruncii minorenii și cu fetele fecioare, luând frica deflorării și omorării lor - ceea ce nu a fost!

În 2 Octobrie - vineri sara, a sosit vestea, că rușii au alungat pre ostașii noștri - dela Bocicoiul mare, și că toți s-au refugiat spre Técsö-Teceu - în ruptul capului. Atunci sara, între 8-9 oare, a venit vreo 50 credincioși ai mei să primească sfat dela mine, ca: ce-i de făcut?! Eu le-am sfătuit să nu se refugieze și să aștepte în pace pe Ruși; - dar totuși, în aceia noapte s-au retras - cei mai mulți la dealurile tri Apșelor, ca abia remase câțiva în sat.

Sosiră și ziua grea de 3 Octobrie; cam între 9-10 oare, cu cântece simfonice rusești, a intrat oastea rusască în Sziget și una parte de călăreți - cazaci - și provizionanți - cam 3-400 și în hotarul Slatinei! și s-au așezat în grădina lui Morgenthal, pe pășunaria satului și pe stradele Ocnaslatinei.

Conform primirei lor în Sziget, i așteptam și noi, ca se-i întâmpinăm cu procesiune, iar eu - în ornat bisericesc, - dar trecând preste sat și așezându-se în locurile mai sus descrise, acolo au fost primiți de către plebanul rom. cat. Andreiu Boschetti în ornat bis., au sărutat toți sfânta cruce - întâmpinarea noastră a ramas.

Descălecând și tocindu-se spre poposire, au spart dugheanul Ovreiului refugiat: Strulovitz, unde au găsit tot felul de beuturi și articlii de vânzare - care le-au băut și împărțit între proletarii curioși și prezenți.

Sătenii și handalenii, ca toți oamenii curioși de vedenii îndată au dat a se împretinoșa cu ostășimea, vorbind cu ei rusește și unii din ostași și românește - cei ce erau de prin Basarabia. - Între alalte îmi spuseră poporenii mei, că Români din Basarabia solvesc amiatim Preotului lor, câte 3 floreni lectical. Această solvire este mai bogată ca în Marmația.

Oficierii ostașilor așezați în preajma Ocnaslatinei s-au încartelat în cvartirele rămase goale a oficialilor refugiați erariali. În după amiaza zilei acesteia, între 3-4 oare, au început spargerea caselor emigraților Ovrei și și a altora. - Așa în de fața mea, a ficei mele: Valeria și a fiului meu: Titu, au intrat în ocolul curții Dlui Constantin Pavel! Și până a nu sparge ușile, cei doi „haraciuitori” și-au tocmis revolverul - arătând că ei sunt înarmați, au împroșcat în ușă și ambii au intrat în interiorul curții. - După petrecerea lor de un jumătate de cias, aducând cu sine ceva într-un săculeț, s-au depărtat. - Asemenea au făcut și la curtea lui Micail Pavel, după cum se spune. - Preste două oare - deja cam în de sară au venit alți „haraciuitori” și-au spart ușa - pe de alta parte, și au început a scoate toate uneltele aflătoare acolo, dându-le proletarilor să le poarte. - Când

apoi curtea Dlui Constantin Pavel, în decursul nopții a fost deplin golită.

Tot asemenea au făcut și cu celea a Ovreilor. - Ba! au strâns și una mulțime de vite, care erau păscând prin țarină; - între alalte și ale mele: trei, - pre cari, în ziua următoare, servitorul meu, le-a furat, dintre a Rușilor. - Pentru asta faptă am zis, că ar merita să fie: general la Ruși!

La aprovizionarea cailor, au luat foarte mult fân, cucuruz și cartofi. Au dus de aici: 5 cai și 7 vaci.

Tot în această zi - 2.X. - sara, între 8-9 oare cu tălmăcirea alor trei poporeni ai mei, au venit doi ostași la mine. - Unul ceruse dreapta mea, spre sărutare și i-o-am dat, - alalalt: ș-a făcut cruce, înaintea mea, - la ce, eu, l-am binecuvântat. - Unul dintre aceștia, a vizitat de-amânuntul toată locuința mea, prin toate unghiurile chilielor și după uși. - După puțină remânere - s-au depărtat.-

Spun, cei ce-au fost la 4 Octobrie în oraș, că între 11 și 12 oare, au făcut Rușii defilare quasi oficioasă în mijlocul pieței și de pe balconul birtului „Coroana” comandantul: Maciuonoff a proclamat că: orașul acesta - Sziget este al lor!, apoi a aclamat: pă țarul Rusiei și ostășimea rusască!

În 4 și 5 Octobrie, tot mereu au făcut „haraciuieli” de spargerea caselor emigraților și purtatul fânului unde numai au găsit și au putut silnic a lua!

De ale mele, nu s-au atins - nici de cum!

Zice-să că au umblat și după muieri! Au încercat, la una muier, a cărui bărbat este la tabără, dar nu au reușit! Au prins doi inși, și una fată, silindu-o la necurățenie, - dar după mărturisirea ei nici aici nu a izbutit căci fata una cu capul nu s-a lăsat! Astea mărturisesc despre moralul existente! Despre alte încercări, nu am auzit. -

În 5 Octobrie sara, cam dela 6 oare - până către 8 oare, s-a prezentat la mine un ostaș rusesc, la povestiri, - și cu tălmăcirea servitoriului meu, carele de obârșie este rus, am povestit multe. - Zicea, că el este de pe râul Voga, căsătorit, - unde pe una parte a râului sunt colonizați, pe alta „cazaci” - călăreți, cu convențiune erarială, dându-li-se loc îndestulitor spre economie, unde să prășește și păsatul. - Despre biruințele lor în războiu și afecta multă fală și oarecareva dispreț - despre ostășimea noastră. - Zicea, că ei merg, la Pesta, - Și că deja au călătorit 400 kilometrii, - iar până la Pesta ar mai avea de călătorit 300 kilometrii. - Ne arătasă și cartea de rugătiune a ostașului Rus, tipărită - în rusește cu iconițe de a răscumpărătoriului și a Prea Curatei - la S. Petersburg, în anul: 1906.

Pe 7 Octobrie - Mercuri, aveam să mărg spre deplinirea unei Sf. Liturgii în filiala Ocnaslatinei și mă temeam de jefuirile lor! Am conszultat, în acest ostaș: cum aș putea dobândi „salvus conductus”, ca să pot trece printre ostășimea lor, care era așezată de ambe părțile drumului pe unde aveam să mărg. - După ce mi-a priceput intențiunea, mi-a făcut: una scrisoriță - nesubscrisă prin el, și zise că arătându-o aceea voi avea trecere liberă. - Această scrisoriță o păstrez de suvenire! De folosința ei nu am avut lipsă, - căci, pe 7 Octobrie deja au fost

fugăriți!

Între povestirile noastre, cu acest ostaș i s-a amintit că la Tecsö-Teceu: „sună puștile”; - la aceasta, el cu dispreț zise: „știi”, dar nu-i mare necaz că la Teceu isprăvim noi ușor, dar vom avea luptă grea la Sătmar cu „Nemții”, înțelegând pe „Prusieni” și totuși - pe la plinirea alor 24 oare, trebuii să se retragă - de nu a căzut?! -

În 5 Octobrie - Luni, cei ce „haraciuiu” adică făceau: „risipă” purtând fânul din grădina Dlui Constantin Pavel, trecând pe lângă ei - doi credincioși ai mei i-au oprit și sub pretextul că: „nu au oare arme” la sine, au găsit în tașca unuia: patrusute (400) coroane și le-au luat de la el. - Tot asemenea au făcut cu alt un credincios, de la care au haraciuit unasutășasezeci (160) coroane. -

Am să remarc aici, că în ziua intrării Rușilor în Sziget și Slatina - 3 Oct. și pe fratele meu: Nicolae Doroș preotul cooperator în Sziget l-au jefuit de ciasornicul avut. - Era pe una strada, și „cazacii” trecători observându-l a întrebat rusește de „vreme”, și înțelegând fratele meu că întrebat de ciasuri, scoate ciasornicul său și le explică cum știi cam câte ciasuri sunt; - dar „cazacul” arătând că el vrea să vadă: câte sunt - a jefuit ciasornicul lui, cumpărat cu multă abnegațiune pe când era cleric în seminariul domestic. -

Am auzit, că asemenea jefuiri, s-au comis mai multe în Sziget, despre care vorbesc cari le știi. -

Bieții credincioși - deja a treia zi de a rândul să tânguiau că oare până când vor fi pe aici Rușii, pentru că ei - devin săraci! Tăcere și răbdare! Le răspundeam. -

De la sosirea lor, când sparse dughenile ovreilor și au împărțit din rachia - risipa, le-am dat de știre proletarilor, că: „pot bea, dar să nu se îmbete, că cel ce se va îmbăta va meruii <<camciuca>> sbiciul”. - Și iată, că în ziua următoare, - poate - un oficer, venind de la raportul său din oraș a găsit în birtul din sat, pe un sătean și un ocnean destrăbălați de beutură, i-a prins, și câte la unul i-a croit 25 de sbiciuri - pe fund! -

De jefuirile, „haraciuielile”, de nesiguranța noastră, ne-a scăpat ziua de 6 Octobrie - Marți, când încă din zorile acestei zile portau ostași ruși fânurile sătenilor; - iar la mine au venit să ceară „lapte” și „unt”, - lapte li s-a dat, observând că din pricina nepoților mei orfani „nu potem strange unt”, că laptele se trece cu ei și cu căsenii mei, ... la signalul primit, cei de la încărcarea fânului au alergat cu carâle lor goale iar cei cu „laptele” - prea cred, că nu la potut mistuii în tihnă, - au plecat, la locul de bătălia!

În partea de pe ductul Tisei, dela noi, bătălia s-a început între 8-9 oare, în „dumbrava” Apșei dejos, vecinătatea imediată cu Slatina. - Antâiu am auzit împușcături din puști când coala antâiu au început a suna și tunurile. - Tunurile oștirea noastră au fost așezate pe dealul Beerilor - Szm. Körtevélies, iar ale Rușilor pe dealul deasupra Saraseu, - Szarvasszó. - Sunete groiznice și

electrizatoare! Dar când au sunat în direcțiunea mai aproape de noi, toți câți eram în cimiteriul Bisericeii noastre, ne-am retras - de frică ca nu cumva să ne ajungă și glonțul pe lângă sunetul cel deasupra capetelor noastre. Din ambele părți, în această zi au descărcat cel puțin două sute (200) de tunuri, - și apoi: cine poate calcula descărcăturile puștilor!

Când colo - cam între 4-5 oare, au revenit ceata „cazacilor” luptători între Saraseu și Câmpullung retrînd spre Sziget; - iar altă ceată - mai mică a alergat preste podul Tisei dela Slatina, de unde peste hotarul nost s-au retras în păduri pe la Apșa demijloc și de sus. -

„Trei cazaci” au stat pe podul Tisei și vărsînd „benzină” pe pod, l-au aprins și au alergat și ei după alalți la Apșe. - Aprinzătura podului însă, o-au strâns sătenii și a ramas folosiver, făcîndu-i-se puțină reparare - ulterior. -

În de cu sară, au încetat, tot felii de împușcături, și toți cercau, după locuri suterane, că să nu-i ajungă plumbul tunurilor. -

Eu, cu familia orfană a ginereului meu: Ioan c. Borca din temerea, ca și preste noapte va se decurgă bătălia și eventual: să ne ajungă casa parochială - cu - tareva „shrapnel” - ne-am retras spre dormire în celariul parochiei! Dar bătălia, în decursul nopții, nu a fost. -

În ziua următoare - 7 Oct. după operațiunile tunurilor și a puștilor oștirilor, 35 de inși s-au mărturisit și cuminacat și preste 100 de inși au fost de față la Sf. Liturgie!

Adeca: bătălia din „Dumbrava” Apșei și dela Saraseu - a fost biruința oștirilor noastre, prin că cea au alungat pre toți Rușii de pe teritoriul Slatinei și a Szigetului. - În sara zilei acestia, au intrat în Sziget oștirile noastre biruitoare!

Asfelu am scăpat noi din captivitatea de trei zile, ca Iona din pântecul Chitului!

Tot în ziua următoare de biruință - 7 Oct. îmi veni - cam către 11 oare a zilei - idea bizara că să cercetez „terenul de luptă” din apropierea noastră.

Am plecat și la Ocnaslatinei, am întâmpinat oștirea noastră, care mergea - spre alungarea Rușilor mai departe. - Cei mai mulți erau din Comitatul Sătmariului și al Sabolciului. - Mergea cu ei și artileria, cu 20 de tunuri, cărora le-am gratulat succesului zilei de ieri, care toți zâmbeau și erau veseli. -

Pe terenul de luptă, numai 10 cai și doi purcei periți am aflat, - firește deși cugetam că va fi ceva pârjolitură mare pe huciuri și pădure - nu am văzut nimic! După cum observasem unui oficer de artilerie: „văd, că nu văd - nimic”!

În 11 Octobrie avînd a fi a servi în filia Ocnaslatinei, am cercetat pe cei bolnavi și am știticit după morți. - Morți, au fost: trei inși de ai noștri; dintre Ruși nu s-a găsit nici unul. - Răniți erau vro 25 inși, dintre cari, numai trei erau gravrăniți, și vreo 12 morbulenți. - Între cei grav-răniți, era un „cazac” - rupt la piciorul stîng, - dar și acesta, după cum am auzit - mergea spre bine. -

Dintre acești membrii ai spitalului aprovizionat în Ocna Slatinei, doi inși

s-au mărturisit și cuminacat în Biserica Slatinei fiind ei din „fișcalitașul” Baiei - mare. -

Oștirea noastră mergătoare - pre carea o-am întâmpinat eu - Mercuri dimineața - 7 Oct. - sara au dat piept - cu oastea inimică. - Cam dela 6 oare - sara - până în 8 Octobree la amiazăzi au sunat tunurile spre răsărit - dela noi, - dincolo de Biserica albă și dela Vașmort, când apoi, în 8 Octobree rușii au fost alungați și dela Bocicoiul mare spre Lunca și Gura Tisei. -

Iar de pe acolo, și mai încolo, au fost alungați până după Frassin -Körösmezö - au fost alungați ulterior, așa, ca după cum auzim, azi, nu ar fi picior de Rus pe râul Tisa. -

Când erau Rușii, pe la noi, și când făcuse jafuri și „haraciuieli”, au silit pre mai mulți ca să poarte uneltele scoase de prin căsuri. - Pentru asta faptă - a poporului, îndată au devenit sub cercetare criminală, a căreia judecată - încă nu se știe!

Merită a să însămna și pățania prim curatorului bisericesc: Victor Ruja și a soțului său. - Au jăfuit dela Curator un cal - după ce mai nainte luasă dela el: două cară de fân, dela soțul său: doi, - și au umblat ambii pe la Ruși ca să li plătească caii. - I-au tot trăgănat - până ce i-au revoltat, că să meargă la comanda Sziget și le vor plăti caii. - Mărs-au - drept aceia în Sziget și după ce au luat știrea, ca după ce umblă, i-au gonit afară din casarmă, ... făcut-au pregătiri Rușii de a-i prinde și luându-să la fugă i-au persecutat călărește și ajungându-i i-au sbiciut amarnic. -

Asta le-a fost plata rusască, pentru trei cai ai lor! -

Acestea le-am văzut și pățit în răstimpul cât au fost oastea rusască de su conducerea lui Maciunoff, pe teritoriul și împrejurul Slatinei, dela 3 Octobree - până la 6 octobree n. 1914.

Faluszlatina - Sat Slatina la 9 Novembrie n. 1914.

Ioan Doros

Parochul vprotopop surogat în districtul Szigetului.